

Robert Kramer

Az interjút készítette Kőváry Zoltán

Hogyan szerzett tudomást a *Thalassáról*? Mikor hallott róla először, és mikor találkozott fizikai formában is folyóirattal?

Olvastam Ferenczi *Thalassa* című könyvét jóval azelőtt, hogy a lappal találkoztam volna. Negyven éve foglalkozom Otto Rankkal, igyekeztem megérteni a Ferenczivel való kapcsolatát, így hát mindent elolvastam Ferenczitől. Aztán találkoztam Mészáros Judittal Washingtonban, aki a Woodrow Wilson Centerbe jött kutatni egy évre. Jó barátok lettünk, meglátogattam Budapesten is, ahol találkoztam a *Thalassa* szerkesztőbizottságával: Erős Ferivel, Hidas Gyurival, másokkal is, Borgos Annával például. Ezek a nevek jutnak most eszembe. Nagyon közel kerültem a Ferenczi Sándor Egyesülethez, támogattam Ferenczi házának, a Ferenczi villának a megvásárlását is. A *Thalassával* való kapcsolatom a kilencvenes évek végén kezdődött, miután megjelentettem az első könyvemet, *A Psychology of Difference: The American Lectures of Otto Rank* címmel¹.

És milyen formában hallott a folyóiratról először?

Feri olvasta az egyik Rankról írt cikkemet, aminek „Otto Rank and »The Cause«” volt a címe; a barátom, Paul Roazen tiszteletére kiadott emlékkönyvben jelent meg, aki egy híres amerikai pszichoanalízistörténész. Roazen Amerikában született, de Kanadába költözött. Feri megkért, hogy küldjem el a cikkemet a *Thalassának*, Borgos Anna fordította le, és a *Thalassa* tizedik születésnapját ünneplő jubileumi számában jelent meg.²

Igen, Anna mesélte nekem, hogy ez volt a legelső publikált fordítása...

Amennyire tudom, nagyszerű munkát végzett. Valamennyire beszélek magyarul, de nem olvasok, ezért személyesen megerősíteni ezt nem tudom.

¹ *A Psychology of Difference: The American Lectures of Otto Rank*. Ed. Robert Kramer. Princeton University Press, Princeton, N. J., 1996.

² Robert Kramer: Otto Rank és „a dolog”. Fordította Borgos Anna. *Thalassa*, 1999, 10(2-3): 206-226.
[http://thalassa.mtapi.hu/a_folyoirat/e_szovegek/pdf/\(10\)1999_2-3/206-226_R-Kramer.pdf](http://thalassa.mtapi.hu/a_folyoirat/e_szovegek/pdf/(10)1999_2-3/206-226_R-Kramer.pdf)

Én olvastam, nagyon nehéz szöveg... Bár ez volt már vagy húsz éve, lehet, hogy újra kellene olvasnom.

Nem publikálnám még egyszer ebben a formában. Posztmodern stílusban írtam meg, Lacan hatása alatt. Az utóbbi években egyszerűsítettem a nyelvezetemen. A legutóbbi könyvem, a *The Birth of Relationship Therapy: Carl Rogers Meets Otto Rank* bárki által könnyen olvasható. Teljesen egyszerű angolul, ha valaki olvas angolul, meg fogja érteni ezt a könyvet. Az a cikk túlságosan nyakatekert volt.

Hogyan látta a *Thalassa* akkori helyzetét a tudományos folyóiratok világában?

A szomorúbb része az volt a történetnek, hogy mivel magyar nyelven jelent meg, az amerikaiak és az európaiak számára nem volt hozzáférhető. Ez sajnos mindig hátrány. És a magyar sajnos egy nagyon bonyolult nyelv, így nem gondolom, hogy Magyarországon kívül nagy befolyása alakulhatott ki a *Thalassának*.

És Magyarországon belül?

Mivel nem olvasok magyarul, erre a kérdésre nem tudok válaszolni...

Értem, ebből kifolyólag a kérdés második felére sem fog tudni, miszerint az elmúlt években hogyan változott Ön szerint a lap pozíciója... A folyóirattal való együttműködése befolyásolta a munkáját?

Igen, mélyebben elkezdett érdekelni Ferenczi, miután találkoztam a magyar pszichoanalitikusokkal, kiváltképp Mészáros Judittal és Hidas Gyurival. Nagyon szerettem Gyurival beszélgetni. Melegszívű, nyitott, jólelkű ember volt. Erősen érdeklődött a Rankkal kapcsolatos munkám iránt, szóval minden alkalommal, amikor Budapestre jöttem, beszélünk egymással. Úgy vélem, hogy azt testesítette meg, amilyen Ferenczi lehetett. Melegszívű volt, szimpatikus, nyitott, kíváncsi, nagyon intelligens, lágy hangon beszélt. Ha el kellene képzelnem, hogy milyen lehetett Ferenczi, Hidas képe ugrana be nekem. Ha terapeutára lenne szükségem, Gyurihoz mennék. Emellett az elmúlt huszonöt évben nagyon közeli barátságba kerültem Mészáros Judittal, igazán személyes a kapcsolatunk, hosszú órákat töltöttünk együtt beszélgetve. Meghívott, hogy vegyek részt az általa szervezett Ferenczi-konferenciákon.

Mivel nem olvas magyarul, így azt sem igazán tudom megkérdezni Öntől, hogy volt-e a *Thalassának* olyan száma, amit különösen kedvelt, talán az a szám esetleg, amelyben a saját cikke megjelent...

Igen, mivel, nem olvasok magyarul, ezért sajnos nem tudok megemlíteni ilyen számot.

Van az említetteken felül olyan személyes emléke vagy története, ami a *Thalassához* köti? Bármi, amit fontosnak tart, egy emlék, vagy valami más, ami eszébe jut, ha a *Thalassára* gondol, a folyóíratra, vagy az ahhoz kapcsolódó emberekre...

Erős Feri egy nagyon intelligens, briliáns pszichológus volt, emellett filozófus, kultúranalitikus és társadalomkritikus is. Amikor találkoztunk, akkor rengeteget tanultam tőle a magyar pszichológiáról, a marxizmusról és a társadalomkritikáról. Aki szintén nagy hatással volt rám, az Pléh Csaba. Nem hinném, hogy tagja volt a *Thalassa* szerkesztőbizottságának, de nagyon jó barátom lett, akárcsak a felesége, Oti. Ha Budapestre jöttem, mindig találkoztunk. Haynal André szintén jelentős hatást gyakorolt rám. Amikor találkoztunk, nagyon közel éreztem magam hozzá, melegszívű, jóakarató ember volt, ő is arra emlékezett, hogy milyen lehetett Ferenczi. Gyurihoz hasonlóan őt is nagyon érdekelte Rank. Elküldtem Andrénak két könyvemet, az *A Psychology of Difference: The American Lectures of Rank*-ot és a *The Letters of Sigmund Freud and Otto Rank: Inside Psychoanalysis*-t, aminek E. James Lieberman volt a társ-szerkesztője. André nagyon hálás volt a könyvekért, hivatkozott is rájuk néhány előadásában és publikációjában. Szerette volna Rankot és Ferenczit ismét egymás mellé helyezni, miután a magyarok megfélemeztek arról, hogy Rank és Ferenczi milyen szorosan együttműködtek a modern pszichoterápia megalkotásában. A magyar analitikusok egy jelentős része még a mai napig nem látja át ennek a jelentőségét.

Mit gondol, ennek mik lehetnek az okai? Rank írásai sokáig nem voltak elérhetőek magyarul, és az itteni szakemberek jelentős része az anyanyelvén megjelenő írásokból tájékozódik.

Amennyire én tudom, Rank egyetlen könyve sem lett lefordítva magyarra, kivéve *A születés traumája*, amely néhány éve jelent meg.³ De Rank ennél jóval többet írt: a terápiáról, a lélekről, a vallásról, a szexualitásról, az oktatásról, a mítoszokról, a művészetéről. Rank volt a legfontosabb előfutára három jelentős pszichoterápiás iskolának: a humanisztikusnak, az egzisztenciálisnak és a tárgykapcsolatinak. Ő és Ferenczi négy éven át, 1921 és 1924 között dolgoztak közösen ezeken az elgondolásaikon. De Freud, fortyogva a dühtől *A születés traumája* miatt, miként erről Ferenczinek beszámolt, 1925-ben végül arra kényszerítette magyar kollégáját, hogy szakítson Rankkal. A Freud belső körének két legkreatívabb tagja közötti szakítás tragikusnak bizonyult a pszichoanalízis számára.

³ Otto Rank: *A születés traumája*. Fordította Frigyes Júlia. Oriold és Társai, Budapest, 2017.